

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 5 1 1 0 3 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 2 ====

Razčlemba izhodiščnega besedila

Ponedeljek, 1. junij 2015 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 23 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujete **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo in skladno s pravopisnimi pravili, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Priloga k izpitni poli 2 (M151-103-1-2)

Dušan Petrač

Počutila sem se, kakor da resnično spadam tja, v vesolje

POGOVOR Z ASTRONAVTKO SUNITO WILLIAMS

U Sunita (Suni) Williams je ameriška astronautka slovensko-indijskega rodu. Ima visok častniški čin kapitana vojne mornarice ZDA. Zaposlena je pri Nasi, kjer od aprila 2008 služi kot namestnica poveljnika astronautskega korpusa v Johnsonovem vesoljskem centru v Houstonu v ameriški zvezni državi Teksas. Njena kariera v Nasi se je začela junija 1998 s sprejemom v astronautski program. Trening je vključeval obsežen pouk o vesoljskem taksiju in mednarodni vesoljski postaji (ISS), intenzivne telesne vaje in psihološke priprave, pilotski trening, pa tudi urjenje v ekstremnih razmerah. Veliko je vadila tudi z vesoljsko robotiko. Na začetku decembra 2006 je z dvema kolegoma v vesoljskem taksiju Discovery za več kot pol leta odletela na vesoljsko postajo. Je nosilka ženskega rekorda v dolžini vesoljskega poleta. Na mednarodni vesoljski postaji (ISS) je leta 2007 preživela kar 195 dni in sodelovala tudi pri konstrukciji vesoljske postaje. Takrat je dosegla tudi rekordni čas vesoljskih sprehodov, saj je na prostem delala več kot devetindvajset ur.

Sunita Williams, ameriška astronautka slovensko-indijskega rodu (foto: NASA)

Sunitin deklinški priimek je Zalokar in izhaja iz družine slovenskih priseljencev v Clevelandu. Iz otroštva se spominja lepih doživetij v krogu slovenskih starih staršev po očetu, stricem, tet, bratrancev in sestričen.

Z Williamsovo sem se spoznal leta 2008 v Washingtonu na simpoziju o Noordungu in prihodnjih vesoljskih poletih. Astronavtka je na prvi pogled delovala skromno, saj v množici ni izstopala. Toda njen pristop je bil odprt, priljuden. Zavzeto je spremljala vse, kar se je dogajalo okrog nje. Ko pa je spregovorila o svojem delu na vesoljski postaji, je takoj postalo očitno, da je močna osebnost, ki se popolnoma zaveda pomembnosti svojih edinstvenih dosežkov.

1 Gospa Williams, bi za začetek najinega pogovora povedali, kako ste vi doživljali vzlet mogočne rakete?

Zapuščati naš planet je spoštovanja vredna pustolovščina. Kljub dolgoletnim pripravam sem bila kar nekoliko vznemirjena, pod nekakšnim pritiskom. Spraševala sem se: »Sem res dovolj pripravljena? Ali vse, kar bi morala znati, zares tudi znam?« Težko mi je bilo verjeti, da sem zdaj pred tem, da bom zapustila Zemljo, da sem na koncu dolge poti. Ogromno dela in treninga je bilo za menoj. Program vesoljskega taksija je med mojimi pripravami doživel vrsto težav, zgodili sta se celo dve katastrofi. Včasih sem že podvomila v to, da bom sploh kdaj poletela.

»Lift-off«, kot pravimo vzletu rakete, me je presenetil. Imela sem slovesen občutek. Ko sem se pred vstopom v taksij zazrla v vrh kompozicije, kjer sedimo astronauti, me je postalo strah. Notranjost taksija pa je domača, enaka simulacijski postaji. Ko so se vrata taksija zaprla, se mi je zdelo, kakor da bi raketa zaživela, kakor da je vse okrog mene živo bitje. Dve uri čakanja na vzlet je zapolnila nenehna komunikacija s poveljniškim stolpom. Takrat sem skoraj pozabila, kje sem. Kar naenkrat pa se je začelo pravo dogajanje. Reaktivni motorji

so se prižgali. Taksij se je zazibal in se pričel tresti. Postalo je zelo hrupno. Zavedla sem se: »Res gremo, gremo, gremo – na pot v vesolje, hura!« Po dobrih šestih sekundah so se vžgale še rakete in trdo gorivo in odlepili smo se od tal. Med vzletom sem doživljala pospeške okrog 3 G. Astronavti smo postali štirikrat težji kot na Zemlji. To nam je zaradi pritiska na prsi povzročalo kar nekaj težav z dihanjem, a ni bilo prehudo, saj največji pospeški niso trajali dolgo. V osmih minutah smo že bili v zemeljski tirnici in v breztežnostnem stanju.

Po nekaj obletih Zemlje smo se privadili breztežnosti in se pripravili na spojitev z vesoljsko postajo. Potrebovala sem približno en dan in eno noč dobrega spanja, preden sem se v breztežnosti dobro počutila in v njej celo uživala. Po enem dnevu smo se priključili k vesoljski postaji. Preselila sem se v svoj vesoljski dom. Ko smo odprli pokrov in se spustili v notranjost postaje, sem se zares počutila kot doma, a tudi kot otrok, ki je osvobojen nadzora staršev. Imela sem občutek popolne prostosti. Vesoljska postaja je v primerjavi s taksijem neprimerno razsežnejša in sploh čudovit prostor za življenje.

OBRNITE LIST.

2 *Kaj vse ste delali na vesoljski postaji?*

Moj naziv je bil inženir poleta. Opravljala sem vse mogoče naloge. Delala sem pri konstrukciji vesoljske postaje – to je zahtevalo delo »na prostem«, pri tem sem upravljala tudi robotsko roko. Izvajala sem poskuse s seboj in z drugimi člani posadke ter z rastlinami in različnimi materiali. Pomagala sem pri vzdrževanju vesoljske postaje, saj je ta kot ladja ali hiša. Ima sisteme, ki zahtevajo redno oskrbo. Treba je na primer čistiti stranišče in množico filtrov in seveda tudi pospravljati za seboj. Popravljala sem električne naprave, računalnike, inštalacije ... Večkrat sem se tudi pogovarjala s šolarji.

3 *Kako pa ste se počutili, ko ste se sprehajali po vesolju?*

»Extra vehicular activity« (EVA) ali po astronautsko »sprehod po vesolju« je zares kul. Zakaj? Za to aktivnost sem tako intenzivno in dolgo trenirala, da me potem niti za trenutek ni bilo strah. Popolnoma normalno se mi je zdelo, da sem »zunaj«. Poleg tega sem imela malce časa, da sem pogledala navzdol in opazovala, kako letimo prek našega planeta. Zazrla sem se še naprej in nad seboj sem kristalno jasno videla neskončnost vesolja z milijoni bleščečih zvezd v temnem ozadju. Gledala sem svetlobo severnega sija, kako se je ves zelen lesketal in plesal nad zemeljsko površino. Bilo je čudovito! Vse to sicer lahko vidiš s postaje, toda zunaj je bilo neposredno pred mojimi očmi. Bilo je veličastno! Zares, počutila sem se, kakor da resnično spadam tja, v vesolje.

4 *Bi povedali še kaj o tem, kako poteka življenje na vesoljski postaji?*

Človekov življenjski prostor je sorazmerno prostoren. Lahko preletavaš z enega konca laboratorija naravnost skozi modul Node v ruski segment na nasprotnem koncu. To je vedno zabavno. Življenjski tempo sicer organiziramo podobno kakor na Zemlji. Kljub hitremu izmenjavanju dneva in noči se držimo 24-urnega ritma. Pokonci smo 16 ur, spimo pa 8. Tudi prehranjevanje, higiena, fitness in

rekreacija – vse je načrtovano. Redna dnevna telovadba je obvezna za ohranjanje kondicije pa tudi za omilitve posledic breztežnosti, kot sta izguba mišične mase in vesoljska osteoporozna.

5 *Ali po obisku vesolja vidite življenje na Zemlji v drugi luči?*

Prav gotovo. Zdaj gledam nanj precej drugače kot prej. Ko sem bila tam zgoraj, sem doživljala posebno radost ob pogledu skozi okno vesoljske postaje. Ne med državami ne med narodi ni videti nobenih meja. Prav to je naredilo name najmočnejši vtis.

6 *Kaj bi še radi dosegli kot astronautka?*

Želim si nazaj v vesolje. Čim prej, tem bolje. Moj osebni cilj je postati udeleženka ekspedicije na Mesec. Na Mesecu človek mora biti – tja se je treba vrniti. Izhodišče za izlete na Mesec bo v prihodnosti vesoljska postaja. Seveda bo zato potrebno razviti nova transportna vozila.

7 *Kaj bi počeli, če ne bi imeli astronautske kariere?*

Najrajši bi bila učiteljica naravoslovnih ved. Otroci so tako kul, ko prihajajo k nam, da se spoznavajo z vesoljsko tehnologijo. Dosti bistvenih principov te tehnologije je pravzaprav osnovno znanje. Če bi to znanje znala posredovati pri pouku, bi lahko navdušila vsaj nekaj otrok. Kar zadeva uspeh, pa je najpomembnejše to, da človek uživa pri tem, kar dela. To je pot k uspehu. Če pa se ti ponudi priložnost še za kaj več, kot se je zgodilo meni, je to samo bonus.

8 *Imate kakšen nasvet za mlade bralce?*

Ko pogledaš globoko vase, spoznaš, da si v svojem bistvu radovedno bitje in da si po duši raziskovalec. Vesoljsko raziskovanje potrebuje množico strokovnjakov. Ljudje z vsega sveta bi morali biti vključeni v raziskovanje vesolja. Če imaš zanimanje in si nadarjen za znanost in tehnologijo, je to področje zate.

(Prيرهjeno po intervjuju s Sunito Williams, ki je bil objavljen v knjigi Noordung.doc. Založba Rokus-Klett, 2009.)

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. V katerih okoliščinah je nastalo besedilo? Dopolnite povedi z okoliščinami sporočanja.

Spraševalec _____ se je pogovarjal s _____.

Sogovorca sta se pogovarjala v _____ leta _____, ko sta se

srečala na _____ . Glede na vrsto

pogovora je besedilo _____ . Besedilo je bilo objavljeno v

_____ leta _____.

(4 točke)

2. Zakaj je avtor za pogovor izbral Sunito Williams? Navedite tri razloge, ki jih lahko razberete iz uvodnega dela izhodiščnega besedila (U).

(3 točke)

3. Iz izhodiščnega besedila veliko izvemo o Sunitinem doživljanju. V povedih odgovorite na vprašanja.

– Kako je doživela »sprehod po vesolju«?

– Kaj jo je ob pogledu na države na Zemlji še posebej navdušilo?

– Kateri poklic bi Sunita Williams najraje opravljala, če ne bi bila astronautka?

– Kaj želi Sunita Williams spodbuditi pri mladih bralcih?

(4 točke)

4. V odgovoru na 1. vprašanje intervjuvanka govori tudi o vesoljskem taksiju. Zakaj je notranjost vesoljskega taksija enaka notranjosti simulacijske postaje? Odgovorite v povedi.

(3 točke)

5. V odgovoru na 4. vprašanje Sunita Williams govori o bivanju na vesoljski postaji. V čem se je njeno bivanje na vesoljski postaji razlikovalo od bivanja ljudi na Zemlji? Navedite 3 razlike.

Bivanje na vesoljski postaji	Bivanje na Zemlji

(6 točk)

6. V 1. odstavku uvodnega dela izhodiščnega besedila (U) je predstavljeno poklicno delo Sunita Williams. V katerih dveh časih je zapisan ta odstavek in o čem spraševalec poroča v posameznem času? Kateri način razvijanja teme je pri tem uporabil? Dopolnite povedi.

_____ je uporabljen, ko govori o _____
(glagolski čas)

_____, pri tem temo

razvija s/z _____.

(način razvijanja teme)

_____ pa je uporabljen, ko govori o _____
(glagolski čas)

_____, pri tem temo

razvija s/z _____.

(način razvijanja teme)

(6 točk)

7. Izhodiščno besedilo je zapis pogovora.

7.1. S katerimi glasovi bi govorec izgovoril obkrožene črke in črkovne sklope v navedenih besedah? Njihov izgovor zapišite v oklepaje.

pripr**av**lj**ij**en [   ]

ob**č**u**t**ek [   ] [   ]

od**pr**t [   ]

(2)

7.2. Kako so v knjižnem jeziku naglašene podčrtane besede? Določite jim naglasno mesto tako, da obkrožite naglašeni samoglasnik.

/.../ zgodili sta se celo dve katastrofi.

Bilo je čudovito!

Ljudje z vsega sveta bi morali biti vključeni v raziskovanje vesolja.

(2)

7.3. S spremembo naglasnega mesta se lahko spremeni tudi pomen besede. Podčrtanim besedam spremenite naglasno mesto in jih uporabite v novih povedih, tako da boste ponazorili njihov spremenjeni pomen.

---

(3)

7.4. S katero končno intonacijo so bile izgovorjene navedene povedi? Označite z X.

Izpisana poved	Padajoča intonacija	Rastoča intonacija	Vzklična intonacija
<i>Sem res dovolj pripravljena?</i>			
<i>Res gremo, gremo, gremo – na pot v vesolje, hura!</i>			
<i>Kaj bi še radi dosegli kot astronautka?</i>			

(2)
(9 točk)

8. V izhodiščnem besedilu je kar nekaj pogosto rabljenih prevzetih besed. S katerimi sobesedilno ustreznimi domačimi sopomenkami bi jih lahko nadomestili?

bonus _____
 ekspedicija _____
 katastrofa _____
 komunikacija _____
 konstrukcija _____

(3 točke)

9. Kako v slovenščini sklanjamo prevzeta lastna imena? Zapišite rodilnik ednine navedenih besed.

NASA _____
 ISS _____
 Discovery _____
 Sunita Williams _____

(4 točke)

10. Zakaj v slovenščini uporabljamo tuje kratice stvarnih lastnih imen NASA (National Aeronautics and Space Administration, slovensko Nacionalna zrakoplovna in vesoljska uprava) in ISS (International Space Station, slovensko Mednarodna vesoljska postaja), čeprav imamo slovenski prevod teh imen? Odgovorite v povedi.

Utemeljitev odgovora:

_____
 _____

(3 točke)

11. Nekatere besede, besedne zveze in povedi v izhodiščnem besedilu so slogovno zaznamovane in zato zapisane v narekovajih. Katere vrste slogovne zaznamovanosti so označene z narekovaji? Izbirajte med: *preneseni pomen besed*, *pogovorni izraz*, *citatna besedna zveza*, *parafraza*, *čustvena vznesenost*.

»Lift off« _____

»Res gremo, gremo, gremo – na pot v vesolje, hura!« _____

»zunaj« _____

»Extra vehicular activity« _____

»sprehod v vesolju« _____

(3 točke)

12. Ker je besedilo prvotno govornjeno, je v njem tudi nekaj neknjižnih izrazov. Neknjižne izraze v izpisanih povedih nadomestite s sopomenskimi knjižnimi izrazi. Povedi v celoti ponovno zapišite.

»*Extra vehicular activity*« ali po astronautsko »sprehod po vesolju« je zares kul.

Imate kakšen nasvet za mlade bralce?

Če imaš zanimanje in si nadarjen za znanost in tehnologijo, je to področje zate.

(6 točk)

13. Predložna zveza ob glagolu *podvomiti* je rabljena napačno. Popravite jo in poved v celoti zapišite.

Včasih sem že podvomila v to, da bom sploh kdaj poletela.

(2 točki)

14. Opazujte navedene tvorjenke. Podčrtajte ustrezno skladenjsko podstavo in jim določite vrsto.

Tvorjenka	Skladenjska podstava	Vrsta tvorjenke
nepriimeren	tisti, ki ni primeren tisti, ki nima primere tak, ki ni primeren	
kristalno	to, kar je iz kristalov tako, ki je iz kristalov	
devetindvajset	devet in dvajset devet in dvajseti	
slovensko-indijski	tak, ki je slovenski in indijski tak, ki je slovenski z indijskimi deli tisti, ki je slovenski in indijski	

(6 točk)

15. V odgovoru na 2. vprašanje Sunita govori o delu na vesoljski postaji. V katerem glagolskem vidu so glagoli, navedeni v spodnji razpredelnici? Obkrožite ustrezno možnost in odgovor utemeljite z zapisom glagolov v drugem glagolskem vidu.

Navedeni glagoli so DOVRŠNI/NEDOVRŠNI.

Glagol	Spremenjen glagolski vid
opravljati	
izvajati	
čistiti	
pospravljati	
popravljati	
pogovarjati se	

(4 točke)

16. Navedene števniške zapišite z besedami in jim določite vrsto.

1998 _____

195 _____

2008. _____

Izpisani števniški so (podčrtajte ustrezno):

- A glavni in ločilni
- B vrstilni in množilni
- C glavni in vrstilni
- Č ločilni in množilni

(4 točke)

17. Nekaj povedi v izhodiščnem besedilu je večstavčnih. Koliko stavkov je v izpisani povedi? Zapišite njihovo število, nato pa poved pretvorite v enostavno.

Kar zadeva uspeh, pa je najpomembneje to, da človek uživa pri tem, kar dela.

Število stavkov: _____

Pretvorba v enostavno poved:

_____

_____

(4 točke)

18. Enostavčni povedi pretvorite v dvostavčni, tako da boste izrazili zahtevani razmerji.

Med vzletom smo doživljali pospeške okrog 3 G. Astronavti smo postali štirikrat težji.

Posledično priredje:

Podredje z vzročnim odvisnikom:

(4 točke)

19. Sunita Williams v odgovoru na 7. vprašanje izrazi navdušenje nad otroki, ki prihajajo v NASO. Samo iz navedenih besed in besednih zvez *otroci / (ne)zanimati se / znanost in tehnologija / za / res* tvorite povedi, s katerimi boste izrazili:

– presojo:

– zahtevo:

– dvom:

(6 točk)

20. Zapišite S-strukturo navedenih povedi.

– Poleg tega sem imela malce časa, da sem pogledala navzdol in opazovala, kako letimo prek našega planeta.

– Ko pogledaš globoko vase, spoznaš, da si v svojem bistvu radovedno bitje in da si po duši raziskovalec.

(6 točk)

21. S katerim načinom poročanega govora Sunita Williams poroča o svojih dvomih pred vzletom rakete? Podčrtajte ustrezno možnost in svoj odgovor utemeljite, tako da boste o njenih besedah poročali na drug način.

Spraševala sem se: »Sem res dovolj pripravljena? Ali vse, kar bi morala znati, zares tudi znam?«

Sunita Williams o svojih dvomih poroča s premim/z odvisnim govorom.

Preoblikovana poved v drugem načinu poročanega govora:

(3 točke)

22. Opazujte navezovanje v 3. odstavku uvodnega dela izhodiščnega besedila (U). Izpišite nanašalnico ter tri različne vrste naveznikov in poimenujte načine navezovanja.

Z Williamsovo sem se spoznal leta 2008 v Washingtonu na simpoziju o Noordungu in prihodnjih vesoljskih poletih. Astronavtka je na prvi pogled delovala skromno, saj v množici ni izstopala. Toda njen pristop je bil odprt, priljuden. Zavzeto je spremljala vse, kar se je dogajalo okrog nje.

Nanašalnica: _____

Navezniki:

Način navezovanja:

_____	_____
_____	_____
_____	_____

(6 točk)

M 1 5 1 1 0 3 1 2 1 5

Prazna stran

Prazna stran